

Recensioner.

För orgel.

Daniel Olson: Var är den vän...

Partita. Kr. 2: 50.

Tre gammalkyrkliga melodier. Kr. 3: 00. Carl Gehrmans Musikförlag.

Partitan omfattar koral och sex variationer och är speltekniskt av medelmåttig svårighetsgrad. Den visar tydligt, hur Daniel Olson är en sökande ande, som icke slår sig till ro i en viss kompositorisk position utan strävar, att ur partitan vinna nya konstnärliga uttryckssätt. Lusten att använda och kombinera allehanda c.-f.-motiv är oförtydbar likaväl som strävan efter renhet i stilen. Icke alltid äro de teoretiska spekulationerna lika lyckliga, när de ställas under örats och den musikaliska affektens prövning, icke alltid är kontrapunktisk konstfärdighet en borgen för att produkten skall bli »levande» musik — men när det gäller Daniel Olson blir det till sist den genomärliga åstundan att skapa liturgiskt betonad musik, vilken lyser igenom i allt hans alstrande, som giver kompositionen dess obestriddliga värde och som gör, att man gärna anbefaller den till orgelspelaren.

Det sagda gäller även för *orgel-sviten*. Den består av tre bearbetningar av gregorianska melodier och förtjänar därigenom ett särskilt intresse. I det första stycket behandlas en antifon ur »Ordo canendi»: Helig helig, helig, i andra stycket har Olson gjort en icke oäven bearbetning av tidegärdshymnen »O, du som skapat stjärnors här» — det är den mest övertygande delen av sviten — och i tredje satsen möter en bearbetning av leisen »Lov vare dig, o Jesu Krist», känd som n:o 62 i svenska koralbo-

ken. Den består av en introducerande del samt tvänne genomföringar av c.f. Enligt komponistens egna anvisningar kan sviten dels spelas i sin helhet. Den är då användbar under hela kyrkåret undantagandes passionstiden. Satserna kunna även användas var för sig: den första på Trinitatissöndagen, Nyårsdagen och Tacksägelsedagen, den andra under advent och vid nyår samt den tredje under advent och jul samt på Marias bebådelsedag.

Rqu.

Preludier till den svenska koralbokens samtliga koraler. Sv. Kyrkans Diak.-styrelses Bokförlag. Häft. kr. 5: 50, klotband kr. 7: 50.

Koralbokskommitténs tre kyrkomusiker, prof. O. Lindberg, domkyrkoorganist H. Weman och musikdir. D. Wikander, ha utgivit ovan angivna samling förspel till samtliga den nya koralbokens koraler. Den är därmed den mest omfattande självständiga preludiesamling vi i senare tid fått. Är den härigenom för gudstjänstspelaren värdefull redan kvantitativt, boga de tre komponistnamnen samtidigt för att även preludiernas kvalitet är god. Utgivarna ha vardera bidragit med en tämligen precis tredjedel — ett 90-tal — och förspelen äro både till längd, formuppbyggnad och stil varierande. Det finnes sålunda korta intonationer, motiviskt utförda preludier, genomarbetade c. f.-förspel, orgelkoraler, om man så vill, etc. Svårighetsgraden är genomgående måttlig. Det i och för sig säregna förhållandet, att i koralboken en del melodier uppträda i olika tonarter, har i preludiesamlingen beaktats sålunda, att förspelen till dessa koraler föreligga i

båda tonarterna. Ett fullständigt hänvisningsregister ger snabbt besked, var ett förspel till vilken psalm som helst är att finna.

En rekommendation av preludiesamlingen torde under dessa omständigheter vara överflödig.

Rqu.

För solosång.

J. S. Bach: Slumra nu, du trötta öga. Recitativ och aria ur kantaten »Ich habe genug». Svensk text av Augustin Kock. Nordiska musikförl.

Josef Jonsson: Du som med din allmakts bud. Nord. Mus.-f. Kr. 1: 50.

Gustaf Nordqvist: Mot ljuset. Andliga sånger:

1. Träd ut i ljuset.
2. Ack, saliga, saliga.
3. Var är den vän.
4. Hymn.

Nord. Musikförl. Pris: kr. 1: 80 pr styck.

Anders Eriksson: Fader vår. Sång för en röst med orgel. W. Hansen, Musik-Forlag. Pris kr. 1: 25.

Henry Lindroth: Bön för en röst och orgel eller piano med obl. violin (ad lib.) Nord. Musikförl. Kr. 1: 80.

En bacharia i svensk utgåva hälsas alltid med glädje. Den här nämnda ur kantaten »Ich habe genug» för bas (baryton) har försetts med svensk text av Augustin Kock. Med hänsyn till texten kan den sjungas särskilt på Kyndelsmässodagen och Allhelgonasöndagen samt även vid jordfästning.

I den följande raden av svenska andliga romanser äro Josef Jonsson

och Gustaf Nordqvist gamla bekanta. Anders Erikssons musik till Fader vår är skäligen intetsägande, men framför allt vill man rent principiellt reagera mot tonsättningar, åtminstone i denna stil, till Herrens bön. Den hör till det dyrbara religiösa textgods, från vilket musiker helst bör hålla sina fingrar. I Henry Lindroths Bön träffar man en tonsättare med mera personlig stil. Dock är denna ännu så heterogen, att musiken knappast blir helt övertygande. Till sången, vars text utgöres av sv. ps. 138: vers 8 och 6, har komponisten även skrivit en oblikt violinstämma.

C. E. R.

Musikhistoria.

»Lärobok i allmän musikhistoria för musikskolor, läroverk, seminarier och självstudier» av Tobias Norlind, Stockholm, Nordiska Musikförlaget.

Enligt författarens förord avser boken att inom ramen av en kurs på 16 lästimmar lämna en koncentrerad framställning av den europeiska musikens historiska epoker. Läroboken skiljer sig såtillvida från författarens förut utgivna »Kort handbok i Musikens historia» (Stockholm 1923) som dispositionen gjorts mera överskådlig, varför verket med fördel torde kunna användas även som uppslagsbok: musikdramats och den icke sceniska musikens utveckling under de olika skedena har sålunda behandlats i kapitel var för sig. En förteckning på allmän musikhistorisk litteratur i slutet av boken kompletteras med för varje kapitel särskilt anvisad speciallitteratur. Synnerligen praktiska och värdefulla äro de utförliga översiktstabellerna, genom vilka man kan följa de viktigaste namnen och händelserna

från år 1000 före Kristus fram till våra dagar.

Ett särskilt kapitel har ägnats den protestantiska koralens historia, vilket bör ha särskilt intresse för våra organister. De mest kända lutherska koralerna, deras ursprung samt de olika samlingsverken (koralböcker) ända från äldsta tid (1524) äro behandlade. Författaren har hänvisat till under vilka nummer i Hæffners koralbok de uppräknade koralerna kunna återfinnas, men det torde dock varit av ännu större praktisk betydelse för den svenske organisten att ha fått veta i vilken utsträckning denna härliga melodiskatt kommit till användning i den nu stadfästa svenska koralboken. De olika instrumentala och vokala konstformerna ha även blivit föremål för analys, varvid huvudvikten lagts vid deras utveckling genom tiderna.

Boken rekommenderas till alla, såväl musikkvänner som fackmusici.

-nt-

Kyrkokonst.

Gustaf Haglund: När Långasjö kyrka byggdes och invigdes. Emaboda 1939. Kr. 1: 25.

När Långasjö församling förra året firade minnet av kyrkans tillkomst för 150 år sedan, hade församlingens v. pastor, Gustaf Haglund, utarbetat en omfattande historik, som sedan befordrades till trycket tack vare kyrkorådets och sparbankens välvilliga mel-lankomst.

Långasjö kyrkobyggnad år 1789 erbjuder visserligen inga särskilda egen-domligheter. Arbetet kan istället sägas vara typiskt för ett stort antal svenska landskyrkor. Just detta gör Haglunds framställning läsvärd och den får sin betydelse därav, att förf.

med yttersta noggrannhet och flit förstått utnyttja sina källor. Efter ritningar, som kostnadsfritt ställdes till församlingens förfogande av överintendentensämbetet, uppfördes kyrkan av murmästare Bergström från Kalmar. Det blev åtskilligt fritt efter ritningen, som däremot visade en ganska elegant utformning av särskilt tornpartiet och dess huv. Fyra år därefter invigdes kyrkan av biskop Wallquist. En utförlig skildring av denna akt, som också var förbunden med visitation, lämnas i slutet av boken. Biskopen var »klädd i dess ämbetsdräkt» och av assistenterna, 9 stycken, voro »de fläste klädde i fulle mässeskruddar». Bland ärenden vid den följande visitationsstämman kan man notera det svaga intresse Wallquist hyste för frågan om kommunionsterminernas borttagande, men däremot beundrar man den diplomatiska skicklighet han utvecklade, då en teologisk fråga av betydligt större mått kom på tal, nämligen det gamla stridsämnet om bänkindelningen.

Kyrkoherde Haglunds bok fyller högt ställda anspråk och kan gott tjäna som mönster för framställningar av detta slag.

Bengt Cnattingius.

Liturgisk kyrkoarkitektur.

Parsch-Kramreiter: Neue Kirchenkunst im Geist der Liturgie. Klosterneuburg-Wien. (Volksliturgischer Verlag) 1939.

Man torde utan överdrift kunna säga, att denna bok är revolutionerande för uppfattningen om kyrkoarkitekturen, sådan vi vanligtvis mött denna uppfattning i vårt land. I regel har man anlagt historiska synpunkter och byggt i stilarter, tills ganska nyligen helst och naturligtvis i gotik. De li-

turgiska synpunkterna hava lyst med sin frånvaro eller endast helt svagt framträtt.

Denna bok är i så måtto sunt funktionalistisk, att den utgår från den självklara satsen, att en kyrkobyggnad skall, liksom alla byggnader, motsvara sitt ändamål, d. v. s. fungera väl och utan gnissel. Och för vad skall den fungera? Icke för ett föredrag, icke för en koncert utan för högmässan men även för tidedgården, dopet och andra liturgiska akter. Altaret bliver därför det naturliga centrum kring vilket allt rör sig, ty naturligtvis räknar man här med en verklig och icke en såkallad högmässa: Man räknar med nattvardens firning.

Den första och grundläggande grund-satsen är enligt författarna, Dr Parsch och arkitekten Kramreiter, den förre världsbekant för sin folkliturgiska rörelse, den senare en av Österrikes bästa arkitekter, den kristocentriska principen i kyrkoarkitekturen, som finner sitt uttryck däri, att Kristus i Altarets Sakrament skall vara även ett arkitektoniskt centrum. Altaret skall därför ej stå vid östra gavelväggen utan på något avstånd därifrån, så att prästen kan stå bakom altaret vänd mot församlingen på det fornkyrkliga sättet, som av Luther anbefalldes. Altaret kommer mellan prästen och församlingen och Kristus i sakramentet bliver centrum.

Den andra principen är den, att mässan är en församlingsgudstjänst och ej prästens privata angelägenhet, därför skall altaret vara synligt för alla. De tre- eller mångskeppiga kyrkorna under gotiken voro mera andakts- och processionsrum, ej sakramentalt präglade kyrkor. Alla skola i kraft av det allmänna prästadömet deltaga i mässans firning, därför skola alla kunna se altaret.

Vi kunna ej fortsätta att redogöra

för de ytterst intressanta uppslagen. I stället anbefalles boken ivrigt, helst åt alla, som ämna företaga reparationer eller restaurationer i sin kyrka. Den bör finnas på varje pastorsexpedition, den är ovärderlig som uppslagsbok och utomordentligt intressant med sina talrika bilder och skisser. Allt i boken, trycket och bilderna, hava ett förstklassigt utförande. Det är en gedigen prägel över både innehållet och utstyrseln i denna bok, som är ett litet praktverk. Den kan erhållas genom varje bokhandel, men anmälaren vill meddela, att den finns på lager och kan omedelbart erhållas från Bokhandeln i Osby.

De tankar och idéer, som möta här, hava just framförts till en del av Dr Cnattingius i Församlingsbladet i hans ypperliga uppsats om altaret. Men här formas hela kyrkorummet efter dessa levande liturgiska principer. Av bilderna framgår, att det alls icke är frågan om de vanliga tyska konstruktionerna, det är frågan om levande liv i arkitekturen. Det är en sund realism i förening med den djupaste känsla för liturgiens värden, allt givet i en nutida form utan alla överdrifter. Tillika möter man gamla restaurerade kyrkor, där den historiska stilen varsamt behållits, men där den nya liturgiska andan dock vunnit insteg i arkitekturen.

Det vore ytterligt värdefullt, om denna bok kunde vinna insteg i våra pastorsexpeditioners bibliotek, såsom vi där redan finna illustrerade böcker om gravkultur och kyrkogårdsvård. För alla kyrkoarkitekter är boken av stor betydelse, och så vitt anmälaren kan förstå, måste den verka i hög grad befruktande. Den tanken, att funktionen, i detta fall liturgien, står över alla stilfrågor bör ju i funktionalismens tid ej vara svår att förstå, men den vinner sällan tillämpning.

Vi leva just i en tid av ivrigt kyrkorestaurerande, och det är därför en stor tillgång för alla präster, att äntligen finna ett arkitektoniskt verk som har den kyrkliga synpunkten såsom det primära.

Gunnar Rosendal.

Wilh. Harsten: Prosten Elmblad i Urshult. En karaktärsteckning. Malmö 1939. C. W. K. Gleerup (Lund). Kr. 3:—.

Det är med glädje man anmäler denna lilla med sann sonlig pietet

skrivna levnadsteckning över den gamle Urshults-prosten av en av hans tidigare medhjälpare i ämbetet. Vi få här icke endast en bild av huvudpersonen själv utan även en skildring av kyrkolivet i Småland från början av 70-talet och framtill vår egen tid. Författaren uppehåller sig med kärlek kring sådana frågor som förhållandet till nådemedlen från både prästs och församlings sida, den enskilda själavården samt om kyrklig sed över huvud taget. Icke minst vad som i sistnämnda hänseende bjudes kan motivera ett omnämnande i denna tidskrift.

H. A-n.

Meddelande.

Redaktionen anhåller om tillgift för den stora försening med vilken detta nummer utkommer. Till dels orsakas

den av omständigheter över vilka redaktionen ej råder.